

Mitropolia din București în 1881, după xilografie pentru Orologiul Mare

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

tipografie de cărți bisericești are o deosebită semnificație și importanță în viața sufletească și culturală a neamului românesc.

Cărțile de ritual, deși nu sunt cumpărate și citite de fiecare om în parte, în felul obișnuit al celorlalte cărți, sunt totuși auzite, în același timp, de milioane și milioane de credincioși, în aceeași limbă, cu același stil și cu aceleași expresii și imagini.

În biserica noastră ortodoxă română cărțile bisericești de ritual se

împrejurare și în orice loc. Citirea ei se face după rândueții prescrise de autoritățile canonice ale bisericii, într'o atmosferă de liniște și de reculegere, fie sub bolta bisericii, fie sub cerul liber, dar totdeauna la anumite evenimente din viața bisericii și din viața fiecărui om.

În cartea de ritual se desfășoară și se reoglindește istoria mântuirii omului, istoria bisericii creștine și istoria vieții fiecăruia în întâmplările ei mai însemnate: intrarea în viață, însoțirea pentru continuitatea vieții colective, ieșirea din viața pământească. Cartea de ritual ne susține în drumul nostru pământesc și ne păstrează amintirea în existența veșnică.

Cartea bisericească de ritual îndeplinește pentru fiecare din noi misiunea unei pedagogii sufletești și naționale.

Acestea ar fi o parte din considerațiile care ne îndreptățesc să acordăm o deosebită luare aminte așezămintelor care tipăresc astfel de cărți. Printre aceste așezăminte numărăm în primul rând Tipografia Cărților Bisericești din București. Prilejul acestei preocupări ni-l dă cei 50 de ani de viață ai acestei instituții pe tărâmul cărții de ritual și al literaturii bisericești, fie științifică, fie populară.

* * *

tipăresc în limba poporului, în graiul dulce și colorit al străbunilor.

Cartea de ritual nu se citește oricum, în orice

Sub dealul Mitropoliei Ungro-Vlahiei, astăzi

Patriarhia română, în partea de sud, spre strada Principatele Unite, se găsește Tipografia Cărților Bisericești, o clădire veche, dar cu oare care proporții de așezământ cultural public, cu o mansardă de lemn și întovărășită de o altă clădire mai nouă cu ferestre în fier — descoperind prin aceasta că este o magazie și un depozit. În curtea tipografiei se mai află clădiri vechi, pentru nevoile gospodăriei: un grajd, o remiză, aceasta improvizată într'un birou de corectură și de expediție, prin pereții căreia se infiltrează apa din malul vecin. O grădină spre nord, către stradela Mitropoliei, completează averea imobilă a tipografiei.

Așezământul acesta a răsărit acum 52 de ani, din chibzuiala și hotărârea Sf. Sinod de a înzestra biserica, a cărei unitate o personifica și o reprezenta, cu o instituție centrală în Capitala țării.

Se înțelege că și până la Tipografia Cărților Bisericești am avut la episcopii și mănăstiri tiparnițe bisericești, care au tipărit multe cărți bisericești de ritual, unele într'o limbă, care servește ca îndreptar chiar astăzi, cum a fost tipografia dela Mănăstirea Neamțu. Dar Tipografia Cărților Bisericești este însemnată prin aceea că a reînodat firul tiparnițelor bisericești, când el se întrerupsese odată cu efectele secularizării averilor mănăstirești, cum și prin aceea că a fost înființată în centrul politic și cultural al românismului, ca o instituție care susținea unitatea sufletească și națională a neamului românesc.

În decada 70-a a secolului trecut nu se mai găseau tipografii bisericești. Însăși tipografia bisericească a Mitropolitului Nifon, înființată în 1852 cu bani împrumutați dela Stat, (lucru prea greu de înțeles pentru anul 1852, când încă nu sosise secularizarea) încetase de a mai funcționa. Tipografia bisericească a Mitropolitului Nifon nu este amintită în testamentul și printre operele de binefacere și cultură ale sale, ceea ce întărește afirmația că această tipografie s'a făcut în adevăr cu ajutorul Statului, fiind o tipografie a Mitropoliei. Ea a funcționat chiar pe locul unde se găsește astăzi Tipografia Cărților Bisericești, în acelaș local. Deasupra unei uși interioare (pe vremuri ușa da în curtea tipografiei), se găsește săpată pe această piatră inscripția care ne vorbește de tipografie. Redăm această inscripție:

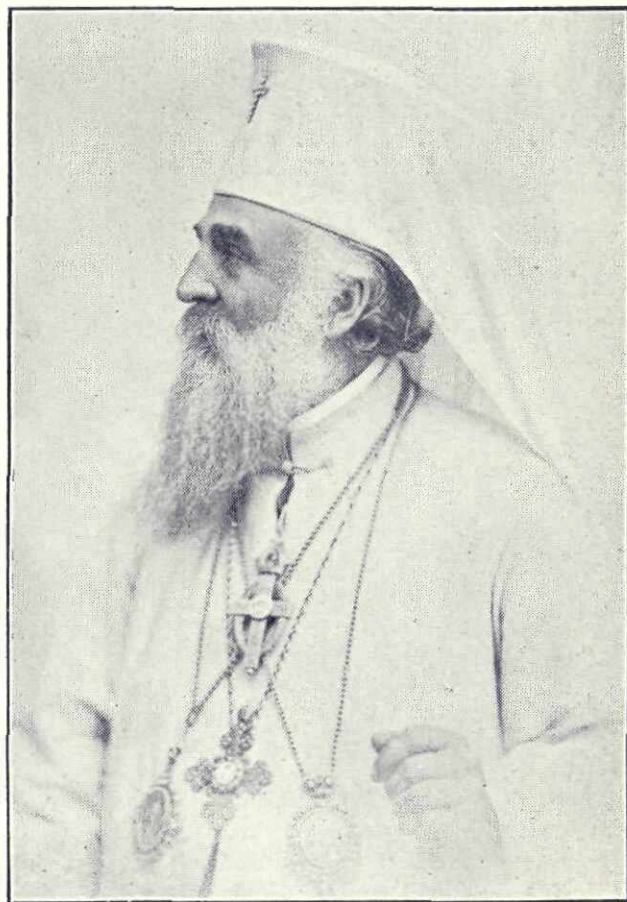
ТИПОГРАФИЯ НИФОН

Имеется Типография как видят из temelie къ Библїотекѣ Преосвященнаго Архїепископа шї Митрополита Днѣпровскаго, Д.Д. Нифона, въ дворахъ ан Архїепископїи Галае; гнсл. 1852; глрсет: 1.

Ideea și dorința revizuirii și retipăririi cărților de ritual s'a manifestat încă din timpul domniei lui Cuza. În anul 1863 se decretase introducerea alfabetului latin în cancelariile oficiale și în cărțile de școală. Cartea bisericească nu putea rămâne în

urmă, cel puțin în concepția unor distinși episcopi ai țării.

Sinodul nu luase încă ființă, astfel că discutarea unei asemenea idei și înfăptuirea ei nu se puteau întreprinde de cât în numele Sinodului și cu sprijinul Statului. Abia în anul 1872 se votează și se promulgă Legea organică a Bisericii ortodoxe române, cunoscută sub numele de «Legea pentru alegerea Mitropoliților și Episcopilor eparhioți cum și a constituirii Sf. Sinod al Sfintei Biserici auto-

I. P. S. S. Miron, Patriarhul României

cefale ortodoxe române», sancționată cu decretul domnesc din 14 Decembrie 1872 și publicată în «Monitorul Oficial» Nr. 280 din 19 Decembrie 1872.

În ființa Sf. Sinod se înfiripa și se întrupa conștiința unității și centralizării puterii și autorității bisericii, ca un corespondent necesar și organic al centralizării politice, științifice și culturale a poporului român.

Biserica trebuia să țină pas cu vremurile. Din această necesitate de viață a bisericii românești a răsărit nevoia de a avea unitatea de text și de

limbă a cărții bisericești de ritual, deci implicit și așezământul de a tipări astfel de cărți.

Bisericile și preoții foloseau vechile cărți de ritual, tipărite cu litere chirilice, fără să aibă uniformitatea traducerii textului și a veșmântului, adică a limbii.

Mitropolitul Primat Calinic Miclescu

Alfabetul latin bătea tot mai tare la ușa bisericii și trebuia să i se deschidă.

În Sf. Sinod se găseau minți luminate, suflute alese, bărbați cultivați în Apus și în școlile înalte teologice ale Rusiei. Opațele preocupărilor cu știința teologică și cu problemele bisericești pe care le aduceau cu sine vremurile și centralizarea

bisericească se aprindeau și luminau în desbaterile Sf. Sinod și în Jurnalul său oficial «Biserica ortodoxă română» a cărei apariție începuse în București la 1 Octomvrie 1874.

Aci în Sf. Sinod și mai întâiu ca o necesitate de a se tipări revista sa oficială într'o tipografie proprie încolțește ideea de a se întemeia o tipografie, care să fie a bisericii întregi, reprezentată și personificată prin Sf. Sinod. Dela 1 Octomvrie 1874 până la 1 Ianuarie 1882 revista oficială a Sfântului Sinod s'a tipărit în diverse tipografii particulare.

Sămânța ideii unei tipografii bisericești venea în Sf. Sinod și din alte părți, adusă de vântul vremurilor.

În anul 1874 tipograful A. Mănescu a cerut Sf. Sinod să-i dea voie a tipări el cu litere latine cărțile bisericești de ritual. Sf. Sinod n'a aprobat această cerere, hotărînd în acelaș timp că de vreme ce «tipărirea cărților bisericești este o chestiune foarte importantă» trebuia ca Sf. Sinod să ia inițiativa de a se ocupa de această chestiune (ședința Sf. Sinod din 14 Maiu 1874. «Cassa Bisericii» 1902—1919, pag. 97).

Intervine apoi o lungă tăcere.

În anul 1880, în ședința Sf. Sinod dela 4 Iunie, Mitropolitul Primat Calinic Miclescu vestește cu multă mâhnire că a văzut un apel făcut de un «domn israelit», prin care anunță că a întreprins retipărirea cărților bisericești și anume deocamdată a Mineelor, cu oarecare corecțiuni. I. P. S. Sa dă cetire acestui apel și observă că limba în care este scris apelul poate servi de specimen în ce sens vor fi corectările propuse de menționatul domn a le face. I. P. S. Sa desvoltă apoi pe larg că nimeni nu este în drept a tipări cărțile bisericești fără autorizarea Sf. Sinod, că Sf. Sinod astăzi este sesizat de chestiune și a și numit o comisiune care, în sesiunea viitoare, va prezenta un proiect în privința aceasta. Terminând I. P. S. Sa depune următoarea propunere, semnată de I. I. P. P. S. S. Mitropoliți și de P. P. S. S. Episcopi de Buzău și Argeș:

«Propunem ca în interesul corectitudinii textului și a limbii cărților bisericești Sf. Sinod să ia decisiune de a nu se putea tipări cărți pentru serviciul ritualului bisericii, decât numai acelea care vor fi autorizate de Sf. Sinod, care autorizațiune va fi publicată prin «Monitorul Oficial», când totodată se va prevedea și modul corecturii necesare. Iar P. S. Eparhioți vor lua măsurile necesare prin protoereii respectivi, fiecare în Eparhia sa, de a nu se primi în serviciul bisericii cărți care nu vor fi tipărite cu autorizația Sf. Sinod. («Biserica ortodoxă română», An. VI, Nr. 1, pag. 267. Sumarele ședințelor Sf. Sinod, ședința dela 4 Iunie 1880).

Apelul d-lui «israelit» de a retipări el Mineele ar fi un interesant document, care ar arăta pe deo-

parte slăbiciunea bisericii de a fi făcut mai din vreme faţă trebuinţelor ei, în al doilea rând spiritul comercial şi de imediată orientare în mediu şi de sesizare a nevoilor lui al vlăstarelor acestei rase.

Domnul «israelit» îşi da perfect seama că se găseşte într'un gol al cărţii bisericeşti de ritual. Trecutul cu litera lui chirilică apunea, iar viitorul cu litera lui latină încă nu răsărise în grădina bisericii. Am fi redat în întregime apelul (o iscusită reclamă comercială) d-lui israelit (exemplarul cetit de Mitropolitul Calinic Miclescu în şedinţa

excedent al «Jurnalului Biserica ortodoxă română».

În sesiunea de vară a Sf. Sinod din anul 1880 s'a pus din nou în discuţie chestiunea revizuirii şi retipării cărţilor de ritual, concomitent cu apelul domnului «israelit». De astă dată cu mai multă voinţă de înfăptuire, căci s'a şi numit o comisie care să elaboreze un regulament pentru revizuirea şi editarea cărţilor de ritual. Comisia a fost compusă din Mitropolitul Moldovei şi Sucevei, din Episcopii Romanului, Buzăului şi din arhieriei Silvestru Bălănescu Piteşteanu şi

Tipografia Cărţilor Bisericeşti

Sf. Sinod), dacă nu s'ar fi distrus odată cu arderea arhivei Sf. Sinod, pe când se afla în localul de lângă Circul Sdioli.

Fără îndoială că o tipografie, chiar de cărţi bisericeşti de ritual, are în sine şi o latură comercială pentru propria ei existenţă. Dar, o latură secundară.

Sf. Sinod s'a mai ocupat incidental de retipărirea cărţilor de ritual cu litere latine. Astfel în şedinţa dela 18 Ianuarie 1879 Episcopul Dunării de Jos dă cetire raportului relativ la tipărirea Cărţii de Tedeum la diferite prilejuri. Se hotărăşte a se tipări 12.000 exemplare, iar tipărirea să se facă prin licitaţie. Plata se va face dintr'un

Inocenţiu Ploşteanu. Raportul comisiei, întocmit de Melchisedec, Episcopul Romanului, şi proiectul de regulament ajung în discuţia Sf. Sinod în sesiunea de toamnă a anului 1880.

Au avut loc discuţii aprinse, căci se mai găseau apărători ai literelor chirilice. Dintru început s'a propus amânarea discuţiei pentru ca chestiunea să fie mai bine studiată în raport cu nevoile vremii, care reclamau încă prezenţa cărţii de ritual cu litere chirilice. Mare parte din preoţi erau grămăţici, iar bătrânii cari mai ceteau cărţile bisericeşti erau ucenicii acestor preoţi grămăţici.

În discuţie intervine însă Ministrul Cultelor şi al Instrucţiunii V. A. Ureche, care a cerut ca

chestiunea să se discute în Sf. Sinod când va fi și d-sa față. Ministrul a insistat ca Sf. Sinod să treacă la înfăptuiri.

Regulamentul se votează în prezența ministrului în ședința dela 22 și 23 Noembrie 1880; iar cu Decretul Regal Nr. 2162 din 27 August 1881

atunci plătind costul tiparului va putea dispune de cărțile tipărite după voința sa». Art. 8 precizează că tipografia cu timpul va trebui să funcționeze prin propriile ei mijloace: «Când tipografia își va forma capitalul îndeajuns pentru întreținerea sa, va înceta ajutorul dat de Stat și ea va con-

Depozitul de hârtie și de cărți și legătoria (se vede în fund la stânga, Mitropolia)

este sancționat și publicat în «Monitorul Oficial» Nr. 140 din 25 Sept. 1881.

Regulamentul pentru revizuirea și editarea cărților bisericești prevede înființarea și organizarea Tipografiei Cărților Bisericești. Cităm articolele respective: Art. 2. «Se va înființa în capitala României o tipografie pentru editarea treptată a cărților bisericești, după cum trebuințele bisericești vor cere. Tipografia să fie înzestrată cu toate cele trebuitoare pentru funcționarea ei. Pentru acest sfârșit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat, Președintele Sf. Sinod, consultând oameni experți în arta tipografică va stabili suma pentru tipografia bisericească și va face mijlocire la guvern ca acea sumă să se prevadă anume în bugetul statului». Din art. 7 se vede că nu este încă vorba de un monopol al cărților bisericești: «Dacă după revizuire și aprobare vreunul dintre ierarhi sau altă persoană ar voi a tipări vreo carte bisericească cu cheltuiala sa în tipografia bisericească,

tinua de a funcționa prin propriile sale mijloace». Art. 9 stabilește condițiile pentru alegerea directorului și controlul tipografiei «Directorul tipografiei va trebui să fie o persoană distinsă, atât prin știință cât și prin onestitate și să depună o garanție de cel puțin 10.000 lei. Directorul tipografiei va fi ales de Sf. Sinod în înțelegere cu Ministerul Cultelor și aprobat cu Decret Regal. El va fi salariat și va administra tipografia cu avutul ei sub controlul Administrațiunii Casei Bisericești».

Art. 11 hotărăște că măsurile pentru tipărirea cărților bisericești se iau în numele Sf. Sinod și al întregii biserici române: «Înalt P. S. Mitropolit Primat, Președintele Sf. Sinod, să stăruiască în numele Sinodului și a întregii Biserici române la guvernul Măriei Sale Domnitorul Românilor ca aceste măsuri, propuse de Sf. Sinod pentru tipărirea cărților bisericești, să se aplice fără întârziere prin procurarea mijloacelor necesare pentru înfiin-

țarea și întreținerea tipografiei cu personalul trebuitor, atât pentru tipărirea cât și pentru revizuirea cărților bisericești. La sesiunea viitoare I. P. S. Sa va încunoștiința pe Sf. Sinod despre rezultatul mijlocirii sale la guvern și despre măsurile ce s'ar fi luat pentru înființarea tipografiei pentru ca Sf. Sinod să poată îndeplini cele ce se cer din partea sa pentru neîntârziata revizuire și editare a cărților bisericești».

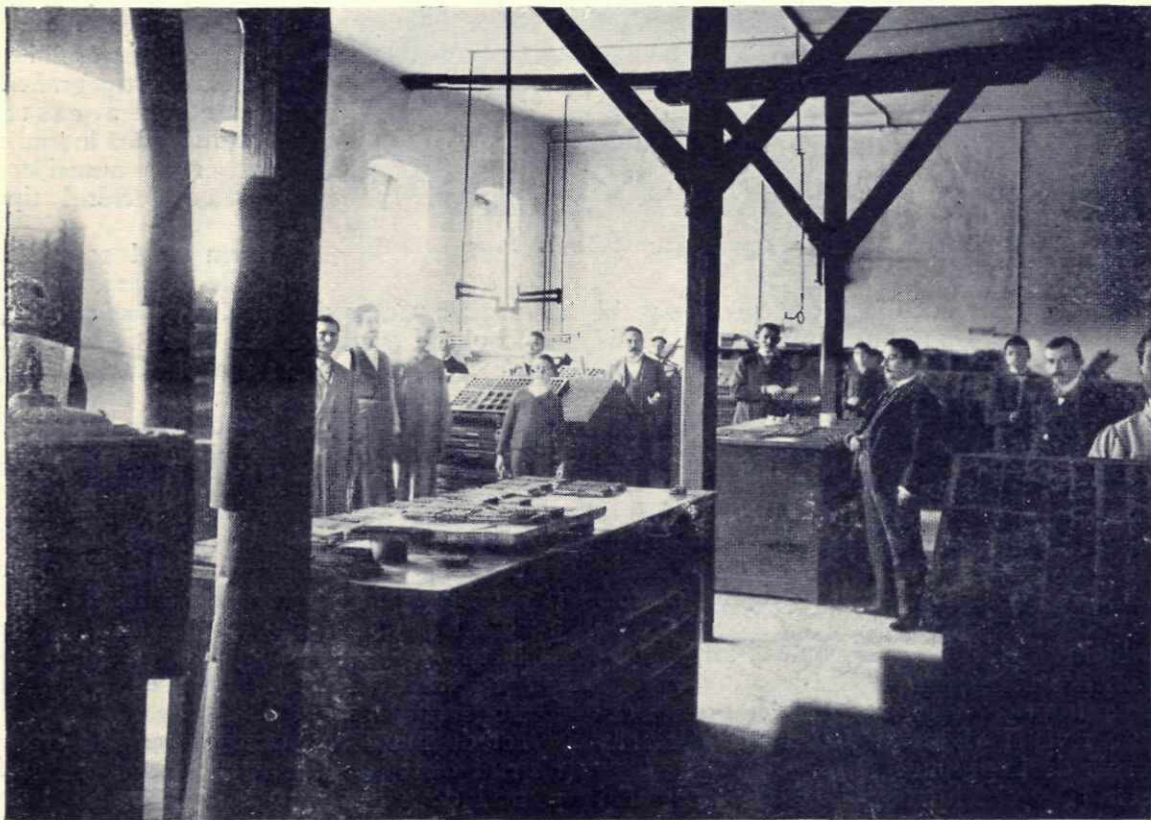
Hotărârea Sf. Sinod de a se revizui și retipări cărțile de ritual bisericești, în condițiile arătate prin art. 3, 4 și 5 din regulament, a fost primită cu multă bucurie și cu mare entuziasm de opinia publică românească («Biserica ortodoxă română» An. V, 1881, Nr. 12, la cronică eclesiastică pag. 880: Un articol din ziarul «Timpul»). Redăm și noi aci sfârșitul aceluși articol: «E o operă în adevăr națională aceasta, o operă, care va face gloria celor ce vor fi întreprins-o, dacă va eși bine, dar și stigmatizarea lor, dacă vor pași cu ușurință

temelia zilelor de glorie, scăpare în zile de cădere («Biserica Ortodoxă Română» ibidem).

Regulamentul pentru revizuirea și retipărirea cărților de ritual a avut răsunset și în congresul bisericii ortodoxe române din Sibiu. Deputatul congresual Parteniu Cosma, în ședința congresului din 4 Octomvrie 1880, face propunerea ca lucrarea pentru revizuirea cărților de ritual să se facă în înțelegere cu toate bisericile ortodoxe române conform spiritului epocii lui Matei Basarab («Biserica Ortodoxă Română», ibidem).

Pentru punerea în practică a înființării Tipografiei Cărților Bisericești se institue în ședința dela 13 Iunie 1881 a Sf. Sinod și o comisie compusă din arhieriei Silvestru Bălănescu Piteșteanu, Inocențiu Ploeșteanu și Arhimandritul Ghenadie Enăceanu. Comisia începe lucrul chiar la 14 Iunie.

La 15 Oct. 1881 mitropolitul primat Calinic vestește în Sf. Sinod că tipografia bisericească atât de mult dorită de membrii Sf. Sinod este aproape

Zețaria

la o lucrare, pe cât de măreață și sfântă, pe atât de gingașă. Gingașă ca tot ce este organic, subtilă adesea cu deosebirile, ce le face gândirea națională, dar ridicată odată, mai trainică decât legi civile și politice, decât formațiuni de state și dinastii,

de a fi definitiv instalată («Biserica Ortodoxă Română» An. V, Nr. 12, Octomvrie 1881, pag. 829).

Ministerul Cultelor pune la dispoziția comisiei suma de 15.000 lei, cu care se procură litera din străinătate și se comandă și o mașină nouă de tipărit.

Se hotărăște a se imprima deocamdată «Jurnalul» «Biserica Ortodoxă Română».

Episcopul Buzăului dăruiește noii tipografii a cărților bisericești 2 prese și litera chirilică cu clișeele în xilografie pe care le mai avea. A cerut însă o adeverință ca justificare față de ministerul

început era vorba să i se dea școala primară dela Antim, dar s'a renunțat. Localul acelei școli era impropriu. Darul făcut de Ministerul Cultelor s'a ratificat cu încheierea Consiliului de Miniștri, care l-a autorizat să comunice că «pe cât timp în acest local va funcționa tipografia, statul nu va aduce nici o jignire, ci va lăsa ca și acum, casa, în deplina-i dispunere». (Adresa Nr. 3.194/1884).

Localul școlii primare No. 3 a fost reparat și adaptat tipografiei, rămânând cu aceeași înfățișare de atunci până astăzi, cum se vede din fotografia pe care o redăm aci.

În anul 1884 localul tipografiei s'a mărit prin construirea a două camere cu dependențele lor ca locuință pentru director. Una din camere servea drept cancelarie a directorului și bibliotecă a tipografiei. Întrebuințarea aceasta s'a menținut până în anul 1927, când a rămas numai locuință pentru directorul tipografiei.

Prin anul 1902 s'a mai clădit, din zidărie solidă,

o magazie pentru depozitul de cărți și librărie cu plafonul din grinzi de fier și boltit cu cărămidă, cum se zidea pe vremea aceea, când nu se cunoșteau încă planșeele de beton armat de astăzi. Clădirea aceasta se proiectase încă din anul 1895. Terenul a fost dat de Mitropolitul Iosif Gheorghian din cel al Mitropoliei.

În anii de după războiu încăperile magaziei dinspre strada Principatele-Unite au fost destinate pentru cancelaria administrației tipografiei și pentru depozitul mic de vânzarea cărților și a icoanelor, urmărindu-se cu aceasta grija pentru sănătatea și igiena funcționarilor.

Astăzi acele încăperi servesc drept atelier de legătorie și depozit de hârtie.

Tot după războiu, când Tipografia era administrată direct de Ministerul Cultelor, s'au făcut planuri de serviciul tehnic al aceluși Minister pentru amenajarea vechului local al tipografiei, proiectându-se suprapunerea unui etagiu. Din lipsă de mijloace lucrarea nu a putut fi efectuată.

I. P. S. Patriarh a comunicat deunăzi scriitorului acestor rânduri că este hotărît să găsească și să dea fondurile necesare pentru amenajarea localului Tipografiei Cărților Bisericești, spre a fi în măsură să corespundă menirii ei și cerințelor igienice, pe care legislația socială de

Sfântul Gheorghe Vechiu, xilografie pentru Orologiul Mare

cultelor. Mai târziu, una din aceste prese — vechi tiparnițe — a fost dăruită unor călugări din Muntele Athos. Pe când o transportau le-a fost confiscată în Constantinopol de autoritățile turcești, pentru motivul aparent că niște monahi n'au ce face cu o asemenea presă. Cealaltă presă a fost vândută ca fier vechiu. Păcat că s'au răpus ambele prese. Le-ar fi stat atât de bine în expoziția de tipografii bisericești care se proiectează și se urmărește a se face în iarna aceasta, prin Consiliul Central Bisericesc! Lucrurile vechi explică pe cele noi.

Din litera chirilică se mai găsește și azi la tipografia cărților bisericești.

Tot pentru tipografie se dau și lei 15.000, excedentul revistei «Biserica Ortodoxă Română» sub formă de împrumut.

Presele și materialul tipografic al Tipografiei bisericești întemeiată de Nifon Mitropolitul n'au mai ajuns la Tipografia Cărților Bisericești. Ele fuseseră date de Ministerul Cultelor Imprimeriei Statului.

Ministrul Cultelor a mai dăruit Tipografiei Cărților Bisericești și localul în care se găsește astăzi, și care pe atunci era școala primară No. 3 din culoarea albastru, iar mai înainte localul Tipografiei reînființată de Nifon Mitropolitul. La

azi le impune și întreprinderilor particulare, necum celor publice.

În noul local amenajat se vor adăposti probabil în afară de Tipografia Cărților Bisericești, refăcută și reînviată în activitatea ei, și Institutul Biblic al bisericii ortodoxe române, care n'are un local propriu, cum și administrația și redacția revistei oficiale a Sf. Sinod, «Biserica Ortodoxă Română», toate trei întocmiri și așezăminte centrale ale aceleiaș biserici, cu strânsă și reciprocă legătură organică. Terenul actual al tipografiei îngăduie și clădiri noi ce vor fi necesare în măsura extinderii activității celor 3 factori culturali de care I. P. S. Patriah se ocupă personal cu multă osârdie.

Tipografia Cărților Bisericești a fost inaugurată la 17 Ianuarie 1882. Redăm «Prescriptul verbal» al inaugurării:

«În zilele Majestăților Lor
«Regele Carol I-iu și Regina
«Elisabeta;

«În timpul Arhipăstoriei
«Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat D. D. Calinic
«Miclescu;

«Fiind Ministru Secretar
«de Stat la Departamentul
«Cultelor și Instrucțiunii Publice Excelența sa Domnul
«V. A. Ureche;

«Iar
«Membrii activi ai comisiunii
«întocmite pentru înființarea
«Tipografiei Cărților Bisericești
«fiind: P. S. Silvestru Bălănescu Piteșteanu, P. S. Inocențiu Moisiu Ploeșteanu, și
«Părintele Arhimandrit Ghenadie Enăceanu;

«Ne am întrunit în localul
«Tipografiei, situat în strada
«Principatele-Unite No. 34, din
«coloarea albastru, București,
«unde imediat după săvârșirea
«actului divin al sfințirii apei,
«prin care s'a învo cat darul
«Sfântului Spirit pentru protejarea și prosperarea acestui
«stabiliment eminentemente bisericesc și național, s'a pro-
«cedat la tragerea primei coale imprimate din Jurnalul «Biserica Ortodoxă Română», anul al VI-lea, una
«mie opt sute opt zeci și doi, luna Ianuarie.

«Drept care spre eternă memorie am dresat
«actul de față».

La inaugurarea Tipografiei Cărților Bisericești

la 12 Ianuarie 1882, în afară de membrii Comisiei compusă din Arhiepiscopul Silvestru B. Piteșteanu, Inocențiu M. Ploeșteanu și Arhimandritul Ghenadie Enăceanu, au mai luat parte, pe lângă 8 persoane particulare, între care 2 preoți, și personalul tipografiei, compus din un diriginte, ca șef al tipografiei, un compozitor (zețar), un mașinist, un puitor, 2 rotari și un supraveghetor (Gabriel Monahul); nimeni din partea Sinodului, în afară de membri comisiunii, nimeni din partea Ministerului, nimeni din partea Mitropoliei.

Din enumerarea personalului se vede că era

Biserica și Hanul Zlătari în 1881, xilografie pentru Orologiul Mare

vorba de o tipografie mică. O mașină, învărtită de 2 rotari, un zețar, un puitor. Probabil că Mircea Ionescu, dirigintul tipografiei, era și paginator.

Prima tipăritură a fost o coală din Jurnalul «Biserica Ortodoxă Română» No. 1 dela 1 Ianu-

arie 1882. An. VI, care începe de acum cu 1 Ianuarie 1882.

La început s'au pus mari speranțe în sprijinul pe care-l poate da Tipografia revistei Sf. Sinod.

În apelul pe care-l publică președintele comisiei, Arhiepiscopul Silvestru Piteșteanu, în acest număr al revistei, se scrie:

nouă, cicero, garmond și petit. Nu se urmează încă tiparul primelor articole cu literă mare și sfârșitul cu literă mai mică, cum se obișnuiește.

Nu lipsea litera greacă și ebraică pentru citații. Se găseau și litere chirilice rămase dela Tipografia Buzău pentru redarea textelor slavone.

* * *

Tipografia Cărților Bisericești s'a bucurat dela început de sprijinul moral și material al Statului. Am arătat că V. A. Ureche, Ministrul Cultelor din timpul înființării Tipografiei, a luat parte activă la discuția regulamentului și a insistat pentru votarea acestui regulament. Ca istoric, ministrul V. A. Ureche a făcut parte chiar din comisia pentru revizuirea cărților de ritual împreună cu Zotu și N. Nițulescu.

Primul ajutor dat de stat pentru întemeierea tipografiei a fost de 15,000 lei. Subvenția a continuat în fie care an, astfel că din 1881 până în anul 1888 a primit un ajutor de 117,998 lei. Stăpânirea politică niciodată nu a fost indiferentă la nevoile culturale ale bisericii pe tărâmul cărților bisericești.

Chiar Tipografia întemeiată de Nifon Mitropolitul a avut sprijinul Statului, în forma pe care acesta o avea pe atunci. Mitropolitul Nifon cere Statului în 1850 cu împrumut 2000 de galbeni, ca să aducă dela Viena o mașină, două teascuri, slova și toate celelalte trebuințioase.

S'a mai cerut după aceasta în 1851 încă 5000 de lei tot ca împrumut pentru hârtie, astfel că la 19 Februarie 1852 Mitropolitul Nifon, într'o adresă (Dosarul 3157 Arhivele Statului) spune că « Tipografia Sfintei Mitropolii acum din nou înființată și ntru tot completă a început cu ajutorul lui Dumnezeu tipărirea cărților bisericești ».

(N. Iorga, Viața și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Analele Academiei române, secția istorică vol. XXVIII pag. 100).

Prin anul 1860 tipografia întemeiată de Nifon Mitropolitul era numită « Tipografia statului, numită Nifon ». (Econ. I. Antonovici și Gr. Crețu: Tipografiile, Litografiile, Librăriile și Legătoriile de cărți din Bârlad, 1910, pag. 18 și 18 bis).

Tipografia reînființată de Nifon Mitropolitul este vechea tipografie muntenească, mutată dela Târgoviște, odată cu strămutarea Mitropoliei la București, în 1678. În 1745 i se zicea Tipografia domnească. Această Tipografie a funcționat până în anul 1836, când încetează, spre a fi reînființată de Nifon Mitropolitul în 1852. Se con-

Biserica Sărindar, astăzi dărămată, xilografie pentru Orologiul Mare

« Odată cu aceasta comitetul se crede dator a înștiința pe onorabili abonatori că, dacă în decursul anului trecut al editării jurnalului, nu li s'a trimis numerile în fiecare lună, cauza a fost că comitetul neavând cu ce întâmpina cheltuielile, a fost necesitate a mai amâna editarea numerelor din urmă până la încasarea abonamentelor. Numerele însă, deși mai târziu, s'au trimis toate ».

Se nădăjduia o apariție regulată a revistei. Cu aceasta Tipografia Cărților Bisericești își îndeplinea una din însărcinările sale. În adevăr, tipografia a asigurat apariția regulată a revistei oficiale a Sf. Sinod până în zilele noastre.

Tiparul revistei este foarte îngrijit. Litera este

stată o strânsă legătură între vrednicia și cultura mitropoliților și episcopilor și înființarea și activitatea tipografiilor. Pe vremea mitropoliților Ungro-Vlahiei, Neofit și Galaction, premergătorii Mitropolitului Nifon, încetând știința și cultura bisericească, a încetat și tipografia mitropoliei.

«Istoria recunoaște că Mitropolitul Nifon, a fost un mare și bun următor al datinilor de cititorie și cultură

«După mitropolitul Grigorie, exilatul Rușilor în Basarabia, Neofit și Galaction n'au mai lucrat nimic în țara românească, după cum în Moldova nu s'a mai tipărit nimic de urmașii lui Veniamin. (N. Iorga, Istoria Bisericii Române, Vol. II, pag. 250).

Teascurile, mașina și materialul tipografiei Nifon Mitropolitul nu mai ajung însă la Tipografia Cărților Bisericești. Pe aceste tipografii le leagă numai funcționarea în același local.

După cum am amintit la început, Statul a pus la dispoziția Tipografiei Cărților Bisericești localul de azi, fosta școală primară No. 3, fost probabil localul tipografiei mitropolitane Nifon Mitropolitul, dar zisă și «Tipografia Statului, numită Nifon».

Asupra vechii proprietăți a localului Tipografiei Cărților Bisericești nu se pot da date precise, dacă localul a fost al Statului sau al Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Un istoric mai dezvoltat al Tipografiei Nifon Mitropolitul ar putea aduce lumină asupra acestei chestiuni. Repetăm că Statul a sprijinit în continuu tipografia.

În anul 1906, Tipografia Cărților Bisericești și Revista sf. Sinod «Biserica Ortodoxă Română» trec în bugetul Statului — la cheltuieli și la venituri, fiecare cu veniturile și cheltuielile lor aparte. Ambele aceste întreprinderi culturale erau copleșite de greutatea materiale. Frământările din Sf. Sinod, care slăbiseră autoritatea morală a bisericii, aveau o directă influență asupra lor. Intervenția Statului a prevenit un declin al acestor 2 întreprinderi culturale ale bisericii.

În 1919, Tipografia Cărților Bisericești era trecută în buget cu suma de lei 99.156; în 1926, cu lei 4.242.456.

În anul 1923 Ministerul Cultelor la cererea I. P. S. Patriarh și cu stăruința directorului de atunci a întemeiat o tipografie la Mănăstirea Cernica, drept filială a Tipografiei Cărților Bisericești, cheltuiându-se la început 600.000 lei. Tipografia dela Cernica este îngrijită astăzi de seminarul monahal de acolo. Cu călugării locali și tradiționali ar fi încetat.

Din anul 1928 Tipografia Cărților Bisericești nu mai figurează în bugetul Statului, ci se întreține din veniturile sale. Tot ce s'a agonisit până aci, fie sub regimul mixt, fie sub regimul Statului, a trecut ca avere proprie a Tipografiei Cărților Bisericești. Statul a mai venit în ajutorul Tipografiei

Petre Gârboviceanu, Administrator al Casei Bisericii

grafiei cu suma de 3.000.000 lei, ca fond de rulare. Aceasta prin stăruința I. P. S. Patriarh, pe vremea când era Inalt Regent.

* * *

Misiunea principală a Tipografiei Cărților Bisericești era să tipărească în primul rând cărți de ritual. De prin anul 1860 nu s'au mai tipărit cărți de ritual. Tipografia mitropolitului Nifon făcuse față nevoilor timpului. Se tipăriseră aci într'un interval de timp scurt aproape toate cărțile de ritual.

I. Penescu, directorul tipografiei Nifon Mitropolitul, a compus cu mult suflet și cu deosebită

pricepere un apel (înștiințare) pe care l-a răspândit în ambele Principate vestind pe toți că în București s'a reînființat o tipografie de cărți bisericești, care va tipări cărțile de ritual și tot felul de cărți bisericești și profane. «Toate acestea se vor tipări pe hârtie foarte bună și bine le-

D. Boroianu, Administrator al Casei Bisericii

gate și se vor da pe un preț atât de scăzut, încât nici n'au fost până acuma, nici poate fi dintr'altă tipografie, fiindcă singura plăcere ce ocupă sentimentele Prea Sfinției Sale (Mitropolitului Nifon, n. a.) este ca nici o speculație în parte folositoare să nu privească acest așezământ, afară de aceea cu care să acopere cheltuielile sale».

(In «Zimbru» an. II, Nr. 30 din 11 Oct. 1851, Iași).

Din cuprinsul acestui apel se constată că mai erau și alte tipografii care tipăreau cărți de ritual, că aceste cărți erau scumpe, că tipografia mitropolitană va tipări ieftin și bine și va lega și cărțile. Ca garanție se aducea numele Mitropolitului Nifon.

Tipografia a folosit călugări drept lucrători, ceea ce-i permitea să tipărească ieftin. Pe atunci călugării erau mai supuși și mai înclinați către lucrările tipografice. Ca persoane civile, în afară de conducătorul I. Penescu, a mai avut pe mașinistul Fr. Göbl, adus, odată cu preșele și litera, dela Viena, unde lucra la Tipografia imperială. Alt laic a mai fost și Rasidescu. Prin Tipografia

Nifon Mitropolitul a putut deci să ia ființă renumita tipografie din București Göbl (Institutul de arte grafice Carol Göbl, XXV de ani de muncă, omagiu 16 Apr. 1901).

În Tipografia Nifon Mitropolitul dela 1852—1862 s'au tipărit următoarele cărți de ritual: Apostolul, Liturghierul, Octoiul, Ceaslovul, Molitvelnicul, Triodul, Evanghelia, Chiriocodromiul, Mineele.

Prima carte de ritual pusă în lucru la Tipografia Cărților Bisericești a fost Orologiul Mare. (Ceaslovul), cu literă latină. Însemnăm că deși în urma viilor discuții din Sf. Sinod cu privire la oportunitatea retipăririi cărților de ritual cu literă latină, — (s'a trecut în art. 1 din Regulamentul pentru revizuirea și editarea cărților de ritual, că retipărirea să se facă cu litere latine și litere chirilice, după cum trebuința va cere) — nu s'a tipărit nici o carte cu litere chirilice, ci toate cărțile s'au tipărit cu litere latine. Teama episcopului Melchisedec al Romanului, care mai susținea necesitatea literii chirilice, nu s'a evidențiat prin nici o cerere de a se mai folosi de acel alfabet. De părerea Episcopului Melchisedec au mai fost Mitropolitul Iosif al Moldovei și Episcopul Ghenadie II al Argeșului. Iar Mitropolitul Calinic și Arhiepiscopul Inocenție Ploeșteanu și Calistrat Bărlădeanu au susținut numai alfabetul latin. Părerea medie a admis-o Ministrul Cultelor V. A. Ureche, ca un expedient să nu se amâne rezolvarea acestei chestiuni importante.

Nu cunoaștem motivele pentru care s'a început tipărirea celei mai voluminoase și celei mai costisitoare cărți de ritual și în același timp a celei mai puțin întrebuințate în serviciile curente, adică a Orologiului mare.

Plănuitorii tipării acestei luxoase cărți și-au închipuit că va fi cumpărată de mulți credincioși spre a o avea ca pe o podoabă deosebită a casei lor. Se urmărea probabil și o reclamă pentru o tipografie de cărți bisericești nouă, care lucra sub autoritatea morală și controlul întregii biserici, reprezentată prin Sf. Sinod. Tiparul a început în 1882 — după un text revizuit de Sf. Sinod — textul Mitropolitului Veniamin Costache, — și s'a terminat în 1887. Au ieșit 100 coale de tipar în 1000 exemplare format folio mare. S'au cheltuit în total lei 60.000. Sf. Sinod a fixat prețul de vânzare la 15 lei exemplarul pe hârtie comună, sumă destul de însemnată pe acele vremuri.

Până astăzi a rămas cea mai luxoasă și cea mai împodobită carte de ritual, în afară de ultima ediție a Evhologiului (Molitvelnicul) tipărit în tipografia Cernica, filiala Tipografiei Cărților Bisericești, prin silința unor ucenici orfani de războiu, pe când director al acestor tipografii era scriitorul acestor rânduri.

Orologiul cel mare este împodobit cu icoane în colorii, intercalate, cu chipurile sfinților din

Sinaxur, cu litere inițiale xilografiate și cu multe vederi de mănăstiri și biserici din țară și din Capitală. Pentru lucrările de xilografie s'a angajat renumitul xilograf de pe vremuri Iuliu Pop, profesor la Azilul Elena Doamna. În executarea clișeelor se orienta după icoanele din Sf. Mitropolie și alte biserici din București.

Icoanele intercalate, primele icoane în culori lucrate în Tipografia Cărților Bisericești, se datoresc ingeniozității și îndemnării unui tânăr elev, Zamfir Ionescu, ajuns foarte curând șeful atelierelor Tipografiei Cărților Bisericești, iar mai târziu al atelierului de tipărit icoane religioase.

D-l Zamfir Ionescu, azi pensionar al Tipografiei Cărților Bisericești, dar necesar încă acestei instituții prin specializarea sa în iconografie, a luat xilografiile lucrate de Iuliu Pop, și, fără a fi avut vre o școală sau vre o ucenicie la vreun meșter, a scos tipare de hârtie de mătase de pe acele xilografii — câte un tipar pentru fiecare culoare, pe care vrea să o dea sfântului; lipsea în urmă hârtia de mătase cu tiparul pe o placă de plumb și tăia conturul pentru culoarea aleasă. Se trăgeau astfel contururi pentru 7—10 culori. Fiecare culoare era tipărită aparte și succesiv, ieșind la urmă într'o singură icoană toate culorile alese și așezate, însă fără umbre. Pentru a se face și umbrele se tipărea peste ultima tipăritură, — a tuturor culorilor, — clișeul negru (xilografia). Cu această ultimă operație se termina pe vremea aceea lucrarea icoanelor în culori. Nu lipseau dintre culori argintul și aurul.

Xilografii Iuliu Pop a lucrat clișee cu chipul multor biserici din București. Unele nu mai există, ca biserica Sărindar, altele s'au refăcut, ca biserica Zlătari. Redăm câteva din clișeele xilografiate ale lui Iuliu Pop.

Procedeul acesta de a tipări icoane era foarte migălos. La ediția II-a a Orologiului mare în 1895—97 a fost părăsit și înlocuit cu icoane litografiate. A fost angajat spre acest lucru litografii Grimm. Icoanele litografiate s'au pus în vânzare și ca foi volante, pentru casele credincioșilor.

Tipărirea luxoasă a Orologiului Mare a făcut o neașteptată impresie. Cu osebire ornamentele și chipurile sfinților și icoanele. Iar Sf. Sinod a hotărât ca prefața să fie compusă de P. S. Silvestru Bălănescu.

O carte așa de costisitoare a desechilibrat bugetul Tipografiei Cărților Bisericești în tot timpul cât a durat tiparul. Cărțile mari și scumpe se vând anevoe. Ele imobilizează un mare capital, care se recăștigă numai cu timpul. S'a creat prin aceasta tipografiei o stare materială foarte precară, la care s'a mai adăugat puținul sprijin pe care l-au dat organele administrative ale eparhiilor defacerii de cărți bisericești și încasării de abonamente pentru «Biserica Ortodoxă Română».

Orologiul Mare făcea parte din primul grup de

cărți de ritual revizuite de Sf. Sinod: Liturghia, Evhologiu, Psaltirea, Evanghelia, Apostolul.

* * *

Sucesiunea cronologică a cărților de ritual tipărite la Tipografia Cărților Bisericești s'a reconstituit din registrele de comenzi. Ar fi fost mai bine ca să se fi folosit chiar biblioteca tipografiei, în care ar fi trebuit să se păstreze cel puțin câte un exemplar din fiecare carte și din ediția fiecărei cărți tipărite. S'ar fi putut urmări evoluția stilului și a exactității traducerii fiecărei ediții. O astfel de bibliotecă nu s'a întemeiat la Tipografia Cărților Bisericești. S'a crezut că prin rezervele depozitului mare se poate suplini o bibliotecă aparte. Câteva cărți s'au mai păstrat. În anii de după război, când tipografia s'a administrat de subscrisul, s'a

Melchisedech

căutat a se reconstitui această bibliotecă, nu numai cu cărțile de ritual și de literatură bisericească tipărite aci, dar și cu cărți în alte ramuri culturale. Cele dintâi aveau un interes istoric, celelalte își găseau o justificare tehnică, putând fi imitate în arta tipăririi.

Biblioteca aceasta s'a însumat în viitoarea bibliotecă a Patriarhiei, care, din cauza lipsei unui local, este în curs de clasare și așezare. Aș crede că este în interesul culturii religioase ca biblioteca Patriarhiei să cuprindă, ca o secție aparte, cărțile de ritual, toate câte s'au tipărit aci în Tipografia Cărților

P. S. S. Vartolomeu, Episcop al Râmnicului-Noul Severin, fost Administrator al Casei Bisericii

Bisericești, oriunde s'ar afla ele, și cu oricâte sacrificii de procurare. Redăm cronologic tabloul cărților de ritual tipărite aci cu edițiile lor:

Orologiul Mare (Ceaslovul), ed. I, 1884—1887; *Orologiul Mic*, ed. I, 1886; *Psaltirea Mare*, ed. I, 1887; *Psaltirea Mică*, ed. I, 1888; *Evanghelia*, ed. I, 1889; *Prohodul Domnului*, ed. I, 1889; *Orologiul Mic*, ed. II, 1889; *Evhologiu* (Molitelvelnic), ed. I, 1892; *Evanghelia*, ed. II, 1891; *Aghiazmatarul*, ed. I, 1891; *Apostolul*, ed. I, 1893; *Triodul*, ed. I, 1893; *Catavasier*, ed. I, 1895; *Liturghia Mare*, ed. I, 1894; *Panihida*, ed. I, 1896; *Apostolul*, ed. II, 1897; *Mineele*, ed. I, 1897; *Arhieraticon*, ed. I, 1896; *Liturghia Mare*, ed. II, 1896; *Octoiul Mare*, ed. I,

1897; *Tipicul bisericesc*, ed. I, 1895; *Aghiazmatar*, ed. II, 1895; *Psaltirea Mare*, ed. II, 1895; *Psaltirea Mică*, ed. II, 1895; *Proscomidia* (tablou), 1895; *Paraclisul Sf. Dumitru*, ed. I, 1896; *Liturghia Sf. Ioan Chrisostom*, ed. I, 1896; *Paraclisul Cuvioasei Paraschiva*, ed. I, 1896; *Prohodul Domnului*, ed. II, 1896; *Evhologiu*, ed. II, 1897; *Orologiul Mare*, ed. II, 1897; *Triodul*, ed. II, 1898; *Paraclisul al II-lea al Născătoarei de Dumnezeu*, 1897; *Paraclisul Sf. Filofteia*, 1897; *Sfințirea bisericii*, 1897; *Acatistul Sf. Mina*, 1897; *Acatistul Sf. Ecaterina*, 1897; *Acatistul Sf. Dumitru*, 1897; *Cazania*, ed. I, 1898; *Rânduiala Proscomidiei*, 1898; *Catavasier*, ed. II, 1899; *Panihida*, ed. II, 1899; *Arhieraticon* ed. II, 1899; *Apostolul*, ed. III, 1900; *Slujba învierii*, 1900; *Octoiul Mare*, ed. II, 1902; *Acatister*, ed. I, 1902; *Orologiul Mic*, ed. III, 1902; *Evanghelia în 16 limbi*, ed. I, 1902; *Dumnezeștile Liturghii*, ed. II, 1903; *Evanghelia*, ed. III, 1903; *Psaltirea Mică*, ed. III, 1905; *Psaltirea Mare*, ed. III, 1906; *Tipicul bisericesc*, ed. II, 1907; *Aghiazmatarul*, ed. III, 1907; *Catavasier*, ed. III, 1908; *Mineiul pe Sept.*, ed. II, 1908; *Orologiul Mic*, ed. IV, 1908; *Rânduiala Proscomidiei*, 1908; *Mineiul pe Octombrie*, ed. II, 1908; *Mineiul pe Noembrie*, ed. II, 1909; *Mineiul pe Decembrie*, ed. II, 1909; *Mineiul pe Ianuarie*, ed. II, 1909; *Mineiul pe Februarie*, ed. II, 1909; *Mineiul pe Martie*, ed. II, 1909; *Mineiul pe Aprilie*, ed. II, 1910; *Mineiul pe Mai*, ed. II, 1910; *Rânduiala sfințirii steagului unei corporații*, 1910; *Mineiul pe Iunie*, ed. II, 1910; *Mineiul pe Iulie*, ed. II, 1910; *Mineiul pe August*, ed. II, 1910; *Evhologiu*, ed. III, 1911; *Psaltirea Mare*, ed. IV, 1911; *Evanghelia*, ed. IV, 1911; *Cazania*, ed. II, 1912; *Orologiul Mic*, ed. V, 1912; *Penticostar*, ed. III, 1913; *Liturghia Mare*, ed. IV, 1913; *Psaltirea Mică*, ed. III, 1913; *Psaltirea Mare*, ed. V, 1914; *Aghiazmatarul*, ed. IV, 1915; *Apostolul*, ed. IV, 1915; *Acatistul Sf. Spiridon*, 1915; *Catavasier*, ed. IV, 1915; *Tedeumul*, ed. I, 1915; *Slujba sfințirii bisericii*, ed. II, 1915; *Octoiul Mare*, ed. III, 1916; *Acatistul Sf. Treimi*, 1915; *Acatistul Sf. Mina*, 1916; *Slujba Învierii*, 1918; *Tipic bisericesc*, ed. III, 1918; *Rânduiala Panaghiei*, 1920; *Evhologiu*, ed. IV, 1921; *Psaltirea Mare*, ed. VI, 1921; *Sfințirea Steagului școlar*, 1921; *Proscomidia*, 1921; *Liturghia Mare*, ed. V, 1922; *Liturghia Sf. Ioan Mică*, 1922; *Prohodul Domnului*, 1922; *Acatistul Sf. Dumitru*, 1922; *Tedeum*, ed. II, 1922; *Ceaslovul Mic*, ed. VI, 1922; *Catavasier*, ed. V, 1922; *Panihida*, ed. III, 1923; *Slujba Învierii*, ed. III, 1923; *Evanghelia*, ed. V, 1923; *Triodul*, ed. III, 1924; *Psaltirea Mare*, ed. VII, 1924; *Penticostar*, ed. IV, 1924; *Panaghia*, 1924; *Apostolul*, ed. V, 1924; *Ceaslovul Mic*, ed. V, 1925; *Acatistul Cuvioasei Paraschiva*, 1925; *Acatistul Sf. Spiridon*, 1924; *Tipicul bisericesc*, ed. IV, 1926; *Tipic arhieresc*, 1926; *Evhologiu*, ed. V, 1926; *Catavasier*, ed. VI, 1926; *Mineiul pe Ianuarie*, ed. III, 1926; *Psaltirea Mare*, ed. VIII, 1926; *Mineiul pe Iunie*, 1927; *Mineiul pe Noembrie*, ed. III, 1927; *Mineiul pe Decembrie*, ed. III, 1928; *Mineiul pe Mai*,

ed. III, 1928; *Mineiul pe Mai*, ed. III, 1928; *Psaltirea*, ed. IX, 1928; *Acatistul Sf. Treimi*, 1928; *Slujba sfințirii bisericii*, 1928; *Mineiul pe Iulie*, ed. III, 1928; *Panihida*, 1928; *Mineiul pe Februarie*, ed. III, 1929; *Prohodul Domnului*, ed. V, 1929; *Evangelhia*, ed. VI, 1929; *Mineiul pe Aprilie*, ed. III, 1929; *Mineiul pe Sept.*, ed. III, 1929; *Mineiul pe August*, ed. III, 1929; *Mineiul pe Octomvrie*, ed. III, 1929; *Cazania*, ed. III, 1930; *Mineiul pe Martie*, ed. III, 1929; *Triodul*, ed. IV, 1931.

În afară de cărțile de ritual — și în legătură cu acestea — s'au tipărit multe cărți de rugăciuni. Între acestea menționăm Cartea de rugăciuni «Pâine spre ființă», tipărită în zeci de mii de exemplare și vândută cu prețuri populare, ca să poată ajunge în mâna poporului și a copiilor.

În Tipografia Cărților Bisericești s'au mai tipărit și cărți de zidire sufletească, precum: «Viața repauzărilor noastre» și «Carte folositoare de suflet».

Toate lucrările de muzică bisericească (Psaltichia) — se tipăresc numai în această tipografie, fiind singura care are matrite și caractere pentru Psaltichie.

Un loc deosebit îl ocupă și tipărirea Bibliiei.

Biblia muntenească a lui Șerban Cantacuzino se găsea foarte rar pe la finele secolului al XIX-lea. Biblia de Buzău, aflată de vânzare la Tipografia Cărților Bisericești, începuse a se descompleta (era tipărită în 5 volume, care se vindeau și separat). Ambele aceste biblii erau tipărite cu litere chirilice.

Biblia devenise o carte rară și greu de cetit pentru cei ce nu cunoșteau alfabetul chirilic.

Pe la finele secolului trecut țara începe a fi invadată de bibliile Societății biblice britanice. Aceste biblii deși au pretenția că sunt interconfesionale, fiind traduse de traducători proprii, totuși nu sunt cu totul independente de versiunile cu caracter protestant. Prin Societatea biblică britanică se răspândeau deci în țară, în masele populare, biblii, depărtate ca text, de bibliile ortodoxe. Bibliile acestei societăți slujeau și elevilor seminariști și studenților teologi, ca lectură și ca texte pentru exegeză.

Prin anul 1880 Societatea biblică britanică a propus Sf. Sinod ca să tipărească cu cheltuiala ei o Biblie. Dintr'un sentiment de demnitate și orgoliu național Sf. Sinod a mulțumit, dar nu a acceptat propunerea. A răspuns că guvernul țării este dispus să ajute Sf. Sinod să tipărească cărțile religioase. Deși Statul a ajutat Tipografia Cărților Bisericești cu aproape 120.000 lei până în anul 1888, totuși Sf. Sinod, apreciind prioritatea cărților de ritual, a lăsat tipărirea Bibliiei pentru mai târziu. Și cu drept cuvânt, căci Biblia nu este o carte pe care să o poată ceti, interpreta și înțelege poporul ortodox fără primejdia rătăcirii religioase. Biserica ortodoxă este o biserică harică și ierarhică. Mântuirea omului, adică ridicarea și desăvârșirea lui morală, nu se obține prin propriile puteri și prin singura credință a omului, susținută și alimentată prin cetirea Bibliiei, ci numai prin harul dumnezeesc, transmis

prin ierarhie și prin urmarea învățaturii bisericii, transmisă tot prin ierarhie. În serviciul ritual se săvârșesc ambele aceste operații de sfințenie și învățatură, astfel că acel credincios, care urmează prescripțiile ritualului, cunoaște, în măsura nevoilor lui sufletești, învățătura Bibliiei.

Și cum ritualul ortodox se desfășoară în limba poporului, cel puțin în bisericile ortodoxe naționale, se înțelege că nevoia unei cetiri personale în Biblie nu mai există.

Nu trebuie să trecem cu vederea că în Cazanie se dau cele mai complete și cele mai instructive tâlcuiri ale Bibliiei, în legătură cu evenimentul creștin ce se serbează și cu nevoile sufletești ale credincioșilor.

Și totuși, prin anul 1895 pătrunde Sf. Sinod discuția tipării unei Biblii pentru lectura poporului. Pedagogia școlară laică în materie religioasă, în necunoștință de principiul ortodoxiei în ceea ce privește dreptul și capacitatea credinciosului de a ceti Biblia, impune Biblia ca lectură religioasă copiilor. În țară erau multe biblii, format mai mare

Constantin Erbiceanu, director al tipografiei (1886—1895)

și mai mic, tipărite și răspândite de Societatea biblică britanică. Dar Sf. Sinod, în loc să ia atitudine în această chestiune fundamentală de pedagogie creștină ortodoxă, se convinge de necesitatea Bibliiei pentru scopul de mai sus, mai ales că Ministerul cerea 10.000 exemplare din Biblii

pentru școli, și dă ordin directorului Tipografiei Cărților Bisericești să tipărească Biblia în două formate, mare și mic.

Mai târziu, prin 1899, Sf. Sinod hotărăște a se tipări Biblia și pentru credincioși. (Ședința Sf. Sinod din 19 Mai 1899).

Tiparul Biblii cerea însă fonduri însemnate. Tipografia nu le avea. În acea perioadă încetase și ajutorul Statului. Pretindea tipografia că se poate susține singură. Abia în anul 1908 încep a se înscri în bugetul Casei Bisericii sumele trebuitoare pentru tipăritul Biblii. În sfârșit prin 1910 se începe

C. Chiricescu, director al tipografiei (1897—1906)

tipăritul Biblii în 10.000 exemplare, format mare. În anul 1915 Biblia, ediția Sf. Sinod, a ieșit de sub tipar, fiind ajutată de Stat cu o sumă de peste 100.000 lei. Astăzi această ediție este epuizată complet. Sub tipar se găsește o nouă ediție, care se pretinde a fi cu mult superioară ediției din 1915.

Noua Biblie se tipărește de Institutul Biblic, la Tipografia Cărților Bisericești, cu o mașină de cules, Intertype, după traducerea din original, făcută de 3 colaboratori: P. S. Nicodem, starețul mănăstirii Neamțu, cunoscut traducător; P. P. C. C. preoți Grigorie Pișculescu (*Gala Galaction*) și Vasile Radu, profesori la facultatea de teologie din Chișinău.

Credem că tipărirea acestei Biblii este o necesitate a timpului, nu atât pentru a servi ca lectură popo-

rului, cât mai ales de a avea biserica un text corect superior celui din 1915, de care să se poată servi studenții teologi — în lucrările de exegeză — și preoțimea ortodoxă în lupta ei pentru stăvilirea sectanților religioși.

Efectul răspândirii Biblii în popor, prin activitatea Societății biblice britanice, cu osebire în traducerea fostului ierodiacon Cornilescu, izgonit din biserica ortodoxă din cauza ideilor sale protestante, deci antiortodoxe, este tocmai cel nedorit de Biserica noastră ortodoxă.

Sectanții toți s'au servit și se servesc de bibliile britanice, edițiile Cornilescu, al căror text convine sectanților, de a combate ierarhia și tainele bisericii și de a motiva dreptul fiecărui credincios de a-și dobândi mântuirea, singur, în afară și fără ajutorul bisericii.

Ierarhia bisericească este chemată azi la o luptă foarte grea, să repare zăgazarile ortodoxiei, rupte de inundația sectanților prin spărturile produse tocmai de cetirea Biblii de către popor. A opri cetirea Biblii nu mai este posibil. A îndruma cetirea și înțelegerea Biblii prin preoți, este problema zilei. Deci noua Biblie și din acest punct de vedere nu trebuie să-și întârzieze apariția. Unul dintre colaboratorii noii traduceri, Pr. Grigorie Pișculescu, care a grăit tare prin presă că se întârzie cu hotărîrea unei noi Biblii, este dator să pună cel dintâiu umărul, ca traducerea Biblii să iasă din greutate și să vadă mai de grabă lumina zilei.

Partea a doua a Biblii, « Noul Testament », s'a tipărit mai des. În 1905, avem ediția primă a Sf. Sinod. În 1915 apare alt « Nou Testament », extras din Biblie. În 1922 se tipărește din nou.

Institutul biblic al Bisericii Ortodoxe a tipărit « Noul Testament », în anul 1927 tot după o traducere a părintelui Pișculescu. Acest « Nou Testament » este folosit, sau mai bine zis, ar trebui folosit ca text în școlile secundare. Profesorii de religie sunt datori a folosi acest text și a evita textele Societății biblice britanice.

Ediția Institutului biblic este tipărită cu mare îngrijire. Pregătirea s'a făcut în 1926, când a început tiparul, și s'a terminat în 1927 la Tipografia Cărților Bisericești.

Tipografia Cărților Bisericești a tipărit și cărți de literatură bisericească, reviste, jurnale și diverse imprimate. Intre aceste cărți remarcăm *Condica Sfântă*, extras din « Biserica Ortodoxă Română », tipărită sub îngrijirea autorului ei, arhiepiscopul Ghenadie Enăceanu, mai târziu episcop la Râmnicu-Vâlcea. S'au scos numai 50 exemplare. Păcat că în biblioteca Tipografiei nu se mai găsește nici un exemplar. Autorii religioși găseau aci un tipar potrivit textelor, căci tipografia era aprovizionată cu litera ebraică, greacă și chirilică.

S'au tipărit aci și cărți didactice, nu însă în măsura în care ar fi trebuit. Tipografia n'a des-

voltat și latura editării și tipăririi cărților didactice religioase. Rămâne o chestiune de viitor și după părerea subscribului a unui viitor foarte apropiat.

Cartea didactică de religie ortodoxă română trebuie să se prezinte în aceleași condiții de tehnică tipografică, de ornamentație și ilustrație ca și cartea de ritual. Coloritul din natură, coloritul din biserică să-l găsească elevul și în cartea didactică religioasă. Învățământul religios în școală trebuie să se predea în același cadru de viață ortodoxă pe care o trăește elevul în casa părintească și în comunitatea ortodoxă. Prin chipuri, icoane, fotografii și podoabe să i se redea istoria bisericii românești. Nu s'a făcut mai nimic în această direcție de pedagogie creștină.

S'a încercat în ultimul timp ca să se dea o istorie a bisericii creștine, cu osebită considerație asupra bisericii românești, așa cum zicem noi să

și bogata fantazie în astfel de construcții a d-lui Zamfir Ionescu. S'a mai întreprins în anii 1925 și 1926 lucrări de clișee, reprezentând chenare, vignete, litere în stilul decorului bizantin, găsit prin mănăstirile noastre, în deosebi prin cele din Bucovina. Modelele au fost lucrate de pictorul D. Ștefănescu. Aceste ornamente se folosesc și astăzi. Tipografia are un frumos viitor înainte-i în această latură. Când s'ar ivi printre călugări vreun talent de pictor, tipografia să nu pregete a și-l lua în serviciul său pentru ornamentarea cărților de ritual și a cărților religioase didactice.

Deși obiectivul prim al Tipografiei Cărților Bisericești a fost tipărirea cărților de ritual, totuși cu timpul s'a simțit nevoia ca această instituție să se îndeletnicească și cu tipărirea de icoane.

Primele icoane, sistem Zamfir Ionescu, au fost tipărite spre a se împodobi Orologiul mare. Se continua tradiția trecutului cărții de ritual, care

Maica Domnului (xilografie)

Isus Cristos (xilografie)

S. Ioan (xilografie)

fie cartea religioasă didactică. Este tipărirea: *Carte de istorie bisericească ilustrată*, de profesor Ioan Lupaș, editura Tipografiei Cărților Bisericești, 1933.

Coperta în trei culori îți dă mai mult impresia unui album de cusături naționale. Multe clișee sunt șterse, hârtia, o velină țiploasă, albastră pe care nu se usucă și nu se asimilează cerneala.

Dispozitivul fotografiilor, al icoanelor intercalate (în ce scop)? și al diverselor monumente religioase, nu urmează cronologic sau cel puțin adecuat descrierii respective. Ne-a surprins introducerea fotografiilor episcopilor, azi în viață, în diverse înfățișări și situații, iar mai presus de toate ne-a surprins tipărirea unui mare număr de poezii religioase, într-o carte care nu-i de poezii, ci o istorie a bisericii creștine, cu deosebită considerație la biserică românească. Din încercarea aceasta reținem numai preocuparea de a se împodobi cartea bisericească.

În ce privește decorul cărților de ritual el s'a urmat astfel: În afară de xilografiile lui Iuliu Pop, în afară de xilografiile aduse dela Buzău — sfinți, biserici, litere — s'a folosit mult compoziția diversă a materialului tipografic de linie, în cele mai variate înfățișări, ieșite din îndemânarea

era împodobită cu chipuri de sfinți în xilografie, într-o singură culoare. Sfinții în culori erau făcuți cu mâna prin răbdarea călugărilor și a episcopilor, înzestrați cu talentul desenului și al picturii.

În anul 1886 se discută în Sf. Sinod necesitatea imprimării de icoane. Se hotărăște a se litografia icoane la Tipografia Cărților Bisericești. Dar atelierul abia se înființează în 1895 cu ajutorul Statului. S'a angajat litograful Grimm. Întreprinderea nu a reușit, icoanele produse de tipografie pe această cale erau inferioare icoanelor tip rusec, de care țara era inundată, prin colportorii vremii, așa zișii iconari ruși.

Acești iconari făceau un fel de propagandă politică, pentru că, pe lângă icoanele cu chipuri de sfinți și de scene biblice, răspândeau în popor și tablouri cu chipul Țarului și al familiei imperiale rusești.

Afară de icoanele rusești se mai vindeau în țară icoane grecești, tipul atonitic, și multe icoane catolice.

Între anii 1897, când s'a închis atelierul de icoane litografiate la Tipografia Cărților Bisericești, și 1907, s'a dat autorizare reprezentanților schitului Prodromul din țară, cu așezământul principal la schitul Icoana din București, ca să litografieze și

vândă icoane religioase. Aceasta cu aprobarea Sf. Sinod.

În anul 1907, când regimul Tipografiei Cărților Bisericești era determinat de legea pentru înființarea Casei Bisericii, s'a hotărât prin art. 82, al. f, ca tipărirea cărților bisericești și a icoanelor religioase să se facă numai la Tipografia Cărților Bisericești din București, proprietatea Casei Bisericii, care va înscrie în bugetul ei veniturile și cheltuielile acelei tipografii și va numi personalul trebuincios.

Cărțile de ritual bisericești și icoanele religioase se transformă într'un monopol al Statului. Prin aceasta s'a înfrânat abuzul care se făcea cu tipărirea și cu importarea din străinătate de icoane, cu totul străine de tradiția iconografică a bisericii noastre ortodoxe române.

Potrivit acestei prevederi legale se întemeiază un atelier de tipărit icoane religioase și se alege de Sf. Sinod icoanele model ale preotului pictor V. Damian. Atelierul lucrează sub conducerea d-lui Zamfir Ionescu. Se procură o mașină modernă de imprimat, începându-se lucrul după clișee zinografice. Desfacerea acestor icoane a fost concesionată la început librăriei Naționale care se deschisese în București. Mai târziu, din 1913 până în 1918, desfacerea icoanelor a fost concesionată Societăților Clerului. Tipografia nu avea un serviciu de colportaj, iar folosirea personalului bisericesc nu s'a mai practicat de teamă să nu se ajungă la rezultatele din trecut cu vânzarea, prin protoerei, a cărților bisericești și a încasării abonamentului la revista oficială a Sf. Sinod, « Biserica Ortodoxă Română ».

După războiul mondial, când Tipografia Cărților Bisericești a fost condusă direct de Minister printr'un director al său, s'a dat o mare extindere tipării și desfacerii icoanelor religioase din mai multe considerații: 1. Icoanele religioase sunt abecedarul religios al poporului, chiar analfabet. 2. După război, casele oamenilor ca și institutele devastate și prădate, trebuiau împodobite în primul rând cu icoane religioase. 3. În Ardeal, Bucovina și Basarabia nu pătrunseseră icoanele religioase tipul V. Damian, foarte reușite, ca unele care exprimau iconografia bizantină, acomodată însă cerințelor psihologice ale poporului nostru. 4. Icoana religioasă este un mijloc eficace de contra-propagandă sectantă. Prin icoane se menține vie în conștiința poporului învățătura dogmatică a mijlocirii sfinților cu corespondentul său, mijlocirea ierarhiei, în opera de sfințire, de îndreptare morală, adică de mântuire a omului, două lucruri atacate de sectanți. 5. Din vânzarea icoanelor se realizaseră importante venituri pentru Stat — venituri care motivau și susțineau repetatele intervenții ale direcției Tipografiei Cărților Bisericești spre a se da sumele bugetare necesare nevoilor tot mai mari ale tipografiei de a retipări cărțile de ritual și al

cărora cost creștea în raport cu inflația monetară. Provinciile realipte la patria-mună cereau unificarea sufletească, ce nu se putea ajunge decât tot numai prin vechea și străbuna metodă a limbii din cărțile bisericești. Deputații din consiliile bugetare ale Camerei înțelegeau însă prea puțin nevoile tipografiei, de aceea a fost nevoie de mari eforturi ca tipografia să facă dovadă că, anual, dă înapoi Statului sumele pe care i le cere.

În scopul unei răspândiri tot mai mari s'au completat icoanele religioase, făcându-se noi clișee, s'a creat formatul carte poștală spre a fi accesibil elevilor, cu osebire școlărilor dela țară; s'a introdus sistemul aplicării icoanelor foi volante pe lemn și carton, spre a se evita costisitoarele cheltuieli și greutăți cu înrămarea. S'a încercat și experimentat și colportajul cu călugări din mănăstiri, cu depozite prin orașe, la parohii și episcopii și prin librării.

Conducerea tipografiei care a urmat după cea a delegatului Ministerului, odată cu punerea în aplicare a legii organizării bisericii ortodoxe române, a folosit metodele și experiențele arătate mai sus.

Problema tipării și răspândirii icoanelor religioase este și astăzi la ordinea zilei. Legea de organizare bisericească nu mai rezervă Tipografiei Cărților Bisericești dreptul exclusiv de a tipări icoane, căci toate eparhiile pot înființa ateliere de tipărit icoane. Ca urmare a acestei dispoziții, Eparhia Râmnicului Noul Severin a înființat un atelier de icoane religioase, care dă rezultate foarte frumoase, dar care concurează Tipografia Cărților Bisericești. Printre cei mai de seamă clienți ai icoanelor dela Tipografia Cărților Bisericești era secția culturală a Episcopiei Râmnicului Noul Severin, care-și avea organizat un serviciu de colportaj model.

Un monopol al tipării și desfacerii de icoane religioase însă nu mai există, de vreme ce nu mai constituie un venit al Statului. Legile în vigoare nu permit niciunei instituții să aibă vreun monopol. Nu rămâne decât apărarea prin propagandă și vigilența clerului și prin concurența executării și a prețului. Spre acest sfârșit credem că Tipografia Cărților Bisericești este datoare să depășească starea prezentă, creație a trecutului, și să studieze și soluționeze această importantă problemă a iconografiei, care nu poate fi văzută ca o afacere comercială, ci trebuie încadrată între cele mai eficace mijloace ale pedagogiei creștine ortodoxe.

Nouii modele de icoane, în stilul bizantin-român, dobândit prin concurs, prin expoziții, prin căutarea în biserici, mănăstiri și colecții particulare; apoi colorit și ornamentație, peisaj și expresie, întrupare de idee religioasă, de jertfă și fericire suprapământescă corespunzătoare sufletului ro-

mănesc ar fi laturile unei iconografii pe care o cere timpul.

Lucrarea se poate realiza printr'o colaborare și solidarizare a tipografiilor bisericești dela toate eparhiile ortodoxe.

Avem credința că Tipografia Cărților Bisericești va întreprinde și va reuși a duce iconografia mai departe spre a face față cerințelor și nevoilor vremii, mulțumită preocupărilor artistice, în latura iconografiei, ale I. P. S. Patriarh, iar Eforia Bisericii Ortodoxe, va fi chemată a da indicații asupra mijloacelor materiale și de colaborare a tuturor tipografiilor ortodoxe române pentru o iconografie care ne trebuie.

* * *

O tipografie de cărți bisericești nu se poate închipui fără un atelier de legătorie. În vechime se urma cu stricteță acest lucru. Toate cărțile care se vindeau erau legate, și încă cu câtă trăinicie! Scoarțe de lemn, îmbrăcate cu piele de vițel, prinse cu catarâmi de metal. O carte de ritual este o carte de durată și prin întrebuințarea și prin conținutul ei. Chiar o carte de literatură educativă religioasă și mai ales de rugăciuni, trebuie să aibă aceste însușiri. O carte legată îți impune mai mult decât o carte nelegată. Cartea bisericească și religioasă cere un tipar cât mai îngrijit, pe o hârtie bună, legată frumos, cu inscripție și ornament religios în aur. Cartea bisericească este însoțită de o atmosferă de sfințenie, iar sfințenia urmează a fi susținută printr'o înfățișare dintre cele mai distinse, care să impună cetitorului respect și iubire și pe această cale.

Tipografia Cărților Bisericești nu a avut dela început un atelier propriu de legătorie. A încercat, în mai multe rânduri, tot cu sprijinul Statului, până ce tot după războiu, în vremea conducerii ei directe prin Minister, a ajuns să-și aibă un atelier propriu de legătorie.

Prin Tipografia Cărților Bisericești s'a înființat la filiala ei dela mănăstirea Cernica, încă un atelier de legătorie, cu menirea de a lucra acolo călugării.

În Apus, în vremurile vechi, legatul cărților era un drept exclusiv al mănăstirilor. De ce nu s'ar îndeletnici și călugării noștri cu legatul cărților bisericești, ca să continue tradiția trecutului și să împlinescă și o cerință permanentă a cărții bisericești, cu osebite a celei de ritual?

În țările Apusului, cu osebite în Germania, legatul cărților a ajuns la o dezvoltare foarte mare. Un călugăr, doi, trimiși acolo să învețe legatul cărților, ar fi o înțelegere a vremii.

* * *

Regimul administrativ și de control al Tipografiei Cărților Bisericești a trecut prin trei faze: Prima fază o reprezintă Sf. Sinod și Ministerul Cultelor, prin «Administrația Casei Bisericești».

Art. 9 din regulamentul pentru revizuirea și editarea cărților bisericești are următorul cuprins: «Cărțile ce se vor tipări cu cheltuiala Statului vor fi încredințate directorului tipografiei, care le va distribui unde trebuința va cere și va încasa prețurile, carele totdeauna trebuie să fie moderat, reprezentând analogia capitalului cheltuit cu tipărirea și un procent moderat, conform cu cel stabilit în țară de casele de credit ale Statului, spre a se înlesni cumpărarea cărților de cei ce vor avea nevoie de dănsese. Directorul va da cont în fiecare an Casei Bisericii de banii încasați după tipărirea și vânzarea cărților. Administrația Casei Bisericii, în înțelegere cu Sf. Sinod, va regula cele de cuviință pentru păstrarea și întrebuințarea excedentului ce va rezulta. Bugetul Tipografiei Cărților Bisericești se va comunica și Sf. Sinod».

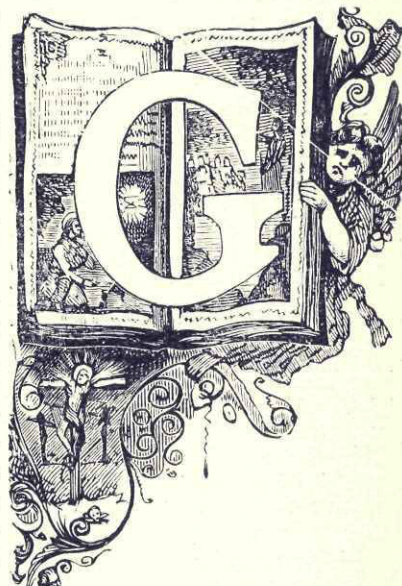
Iar art. 9 prevede: «Directorul tipografiei va trebui să fie o persoană distinsă atât prin știință cât și prin onestitate, și să depună o garanție de cel puțin 10 mii lei.

«Directorul tipografiei va fi ales de Sf. Sinod în înțelegere cu Ministerul Cultelor și aprobat cu decret regal. El va fi salariat și va administra tipografia și avutul ei sub controlul Administrației Casei Bisericești».

Rezultă din cele citate mai sus că Ministerul Cultelor exercita asupra tipografiei, din punct de vedere administrativ, mai multe atribuții decât Sf. Sinod.

Regimul ordonat de acest regulament a durat până în anul 1906, când Tipografia Cărților Bisericești devine proprietatea Casei Bisericii. Dela 1 Aprilie 1906, Casa Bisericii a înscris în bugetul său cheltuielile și veniturile Tipografiei Cărților Bisericești. Prin această lege personalul tipografiei se numește de către Casa Bisericii.

Regimul acesta a durat până în anul 1920, când s'a înființat Ministerul Cultelor și Artelor. Administrația Tipografiei Cărților Bisericești s'a încadrat prin regulamentul de funcționare al Ministerului Cultelor printre direcțiile aceluși minister. Funcționarii tipografiei erau considerați ca funcționari ai Ministerului Cultelor și Artelor și aveau rețineri pentru pensie.

Xilografie pentru Orologiul Mare

La 1925 se votează și promulgă legea și statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe române. Tipografia Cărților Bisericești, ca orice bun bisericesc pe care l-a administrat Casa Bisericii, urmă a trece în stăpânirea și sub administrația organelor proprii ale Bisericii. Conform prevederilor din statut, tipografia a fost predată Eforiei Bisericii Ortodoxe române abia în Februarie 1927. Art. 24, lit. *f* din statut, prevede între atribuțiile Eforiei: « a întreține și administra în înțelegere cu Sf. Sinod, o tipografie a cărților bisericești » Eforia Bisericii ortodoxe române se compune din trei membri. Doi, un cleric și un laic, aleși de Congresul național bisericesc, al treilea numit de Ministerul Finanțelor în înțelegere cu Ministerul Instrucției, Cultelor și Artelor. Mandatul eforilor este pe termen de șase ani. Actuala eforie, compusă din d-nii C. Băicoianu, ca președinte și Pr. C. Dron și T. P. Păcescu, ca membri, este constituită din 1932.

Sub noul regim, Tipografia Cărților Bisericești n'are încă un regulament de organizare și funcționare, menținându-se o situație neclară atât a personalității juridice de care depinde, cât și a funcționarilor și a personalului de conducere.

Tipografia își are bugetul ei aparte, care nu-i încă însumat în bugetul Consiliului Central și al Eforiei Bisericii. Funcționarii n'au rețineri pentru pensie și sunt în afară de orice legiuire.

Dispoziții privitoare la Tipografia Cărților Bisericești se găsesc în regulamentul pentru organizarea și funcționarea Eforiei, art. 6, lit. *f*: « A administra (Eforia) după ordinele și dispozițiile Consiliului Central Bisericesc, în înțelegere cu Sf. Sinod, Tipografia Cărților Bisericești din București, căreia i se va atașa un atelier de legătorie, un atelier de veșminte preoțești, vase sfinte și ornamente bisericești, atelier de pictură bisericească, etc. ».

Eforia apare subordonată Consiliului Central Bisericesc chiar în ceea ce privește administrarea propriu zisă și în latura economică a tipografiei, rezervată Eforiei, prin art. 24 din statutul bisericii în înțelegere cu Sf. Sinod. Art. 12, titlul C, lit. *n* din regulamentul pentru funcționarea Consiliului Central Bisericesc, caută să stabilească un raport și o situație între Eforia Bisericii Ortodoxe și Consiliul Central Bisericesc în ceea ce privește Tipografia Cărților Bisericești, astfel: « În înțelegere cu Sf. Sinod hotărăște (Consiliul Central Bisericesc) modul de administrare prin Eforie a Tipografiei Cărților Bisericești din București ». Acest text nu lămurește mai mult decât celălalt text citat. Indică însă că este nevoie de un regulament pentru organizarea și funcționarea Tipografiei Cărților Bisericești, regulament pe care este în cădere să-l facă Sf. Sinod, întrucât Sf. Sinod este singurul competent a reglementa și conduce latura morală a tipografiei (textul cărților de ritual, icoanele), rămânând în sarcina Eforiei administrația propriu zisă și latura economică.

S'a și întocmit mai acum câțiva ani un anteproiect de regulament, care așteaptă desbaterea și aprobarea Sf. Sinod. Chestiunea Tipografiei Cărților Bisericești și rolul ei în viața bisericii în frământările religioase, culturale și social-politice de azi este foarte mare, așa că o precizare, prin regulament special, a rostului, funcționării și administrării ei nu poate să mai întârzie.

Vechiul și primul regulament al revizuirii și editării cărților bisericești de ritual prevede o deosebită grijă pentru alegerea directorilor Tipografiei Cărților Bisericești. Și nici nu se putea altfel. Înaintașii noștri vedeau în cartea bisericească oglindirea dogmelor, a canoanelor, a artei bisericești. O supraveghere în aceste direcții, garantată de o cultură teologică, o preocupare continuă de a cultiva și progresa arta tipografică bisericească, o orientare în nevoile de cultură religioasă a vremurilor cu toate exigențele lor, o adaptare a progreselor artistice la tiparul cărților de ritual, un contact al directorului cu personalitățile de știință teologică având aface cu tipografia, o sesizare a problemelor bisericești în raport cu tipografia ca instrument de realizare, sunt atâtea motive care îndreptătesc prevederea din art. 9 al regulamentului din 1881, conform cărui articol « Directorul tipografiei va trebui să fie o persoană distinsă atât prin știință cât și prin onestitate » și va fi ales de Sf. Sinod în înțelegere cu Ministerul Cultelor.

Primul director al Tipografiei Cărților Bisericești a fost arhimandritul Ghenadie Enăceanu, care deși nu era membru al Sf. Sinod, în 1882, era o personalitate bisericească de mare vază, un istoric renumit. Ghenadie Enăceanu a ajuns mai târziu arhiepiscop și episcop al Râmnicului Nouului Severin. A fost și președintele comitetului de redacție al revistei oficiale a Sf. Sinod, « Biserica Ortodoxă Română ».

La finele anului 1886 vine director al Tipografiei Cărților Bisericești profesorul de teologie Constantin Erbiceanu, membru al Academiei Române, și funcționează până în Aprilie 1895, când a demisionat din motive de sănătate.

În locul său este numit director Arhiepiscopul Valerian Râmnicianu, la 15 Mai 1895, membru al Sf. Sinod. Conduce tipografia doi ani, până în anul 1897, Noemvrie.

Urmaș al P. S. Sale a fost profesorul C. Chiricescu, doctor în teologie dela Cernăuți, decan al Facultății de Teologie, director al Cultelor și administrator al Casei Bisericii, dela Noemvrie 1897 până în Ianuarie 1906.

După Dr. C. Chiricescu urmează la direcția Tipografiei Cărților Bisericești iarăș un membru al Sf. Sinod, arhiepiscopul Meletie Dobrescu Gălățeanu, licențiat în teologie, fost superior al bisericii române din Paris, fost director al Internatului teologic din București. P. S. Meletie funcționează până în 1919, când este numit ca director sub-

scrisul, licențiat în teologie, doctor în filosofie dela Universitatea din Lipsca, director general în Ministerul Cultelor, publicist bisericesc — funcționând până în 1927.

La 1927, punându-se în aplicare Statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe, instituțiile și averile bisericești, administrate de fosta Casă a Bisericii, trec în stăpânirea Bisericii spre a fi administrate în spiritul autonomiei bisericești.

Avându-se în vedere un vechiu deziderat, ca tipografia să se susțină prin propriile sale mijloace, s'a chibzuit a se numi ca director o persoană din lumea comercială, încredințându-se conducerea tipografiei d-lui Pavel Suru, proprietarul unui magazin de librărie și obiecte bisericești din București. D-l Suru conduce și astăzi tipografia. Se experimentează prin practica proprie comercială o nouă fază a tipografiei, care, din punct de vedere material, nu poate fi trecută cu vederea, azi, când tipografia, în afară de averea agonisită din trecut prin activitatea ei și cu sprijinul Statului, trebuie să se susțină singură.

Tipografia Cărților Bisericești începând dela terminarea războiului mondial și până astăzi, dar mai ales în ultimii ani, a fost înzestrată cu literă și mașini cu totul moderne. Tipografia dispune de 4 mașini plane de tipărit, din care una nouă pe bile, o mașină de cules — Intertype — american, o mașină de icoane, mașină de fățuit, mașini de cusut, și circa 10.000 kg. literă, de cea mai frumoasă tăetură. Are un atelier de legătorie cu stricatul necesar pentru a lega frumos cărți bisericești.

Toate mașinile merg cu electricitate, introdusă în 1920 și perfecționată în ultimii ani.

Această bogăție tehnică stă însă în cea mai mare parte neutilizată. Nu e de lucru, cu toate că depozitul mare de cărți de ritual se descompletează zilnic și nu se mai reconstitue; cu toate că Institutul biblic are statute care-i poruncesc să tipărească și să răspândească cărțile Sf. Scripturi și alte cărți de zidire sufletească, dacă nu mai mult, dar cel puțin în măsura în care Societatea biblică britanică răspândește zecimi de mii de Biblii și Noui Testamente, iar sectele religioase milioane de broșuri, cu învățăturile lor, cu toate că în Basarabia bisericele se folosesc de cărți rusești și de cărți tipărite cu litere chirilice, ca în multe părți din țară, cu toate că editarea cărților de ritual religioase își așteaptă înfăptuirea.

Nu este de lucru că nu sunt bani, nu sunt comenzi de lucrări particulare. De sigur că nu regimul de autosusținere al tipografiei este de vină. Acest regim, dimpotrivă, este de preferat regimului precedent când tipografia era înscrisă la cheltuieli, dar și la venituri, în bugetul Statului. Sub acel regim se da lunar, uneori cu mari întârzieri, suma prevăzută în buget, dar tot lunar trebuia să se verse la Stat ceea ce se încasa. Așa că era nevoie

de un numeros personal administrativ care să lucreze, lunar, actele de aprovizionare și vânzare cu toate formele birocratice ale unei administrații publice. Tipografia beneficia numai de plusul de materiale și de cărți care se depozitau și de instalațiile de tot felul care se realizau în cursul anului bugetar.

Sub regimul actual al autoîntreținerii, tipografia rulează într'un an de mai multe ori capitalul său, obținându-se dela fiecare rulare un beneficiu, care mărește volumul averii tipografiei. Având la dispoziție dela Stat, deodată, suma de trei milioane, adică trei părți din cel mai ridicat buget din regimul precedent, le poate rula, făcând aprovizionări în cantități mari, cu preț de ridicata. Se pare că mare parte din capitalul de rulare al tipografiei a fost băgat în investiții tehnice, așa că tipografia, fără un credit, pe care nu-l poate găsi nicăieri, fără o federalizare cu celelalte tipografii bisericești din țară, la care ar trebui să se gândească, în sensul unui referat de prin 1924, nu poate să-și ia avântul trebuincios, ci este obligată să se rezume la lucrări ce nu sunt decât a 10-a parte din capacitatea sa de lucru, și să mențină o remarcabilă și persistentă inflație a costului de producere și a prețurilor de vânzare a cărților de ritual. Fiind singura tipografie care produce astfel de cărți, își găsește aci adăpostul sigur față de criza de lucru în care se găsește.

Fiica Tipografiei Cărților Bisericești, fosta sa filială dela Mănăstirea Cernica, i-a devenit o temută concurentă, de când Seminarul Monahal o administrează. Acea tipografie, depărtată de București, cu mari cheltuieli de transport și de producere de energie, pretinde a dovedi că tipărește tot așa de bine, dar extrem de ieftin. Pe directorul tipografiei de acolo, un monah fără astâmpăr, îl vezi bătând Bucureștii și căutând de lucru. Ce deosebiri de vremuri! Când s'a înființat tipografia Cernica, cei mai înverșunați adversari ai ei erau înșiși călugării de acolo. Li se stricase rostul spitalului sub motivul căruia adunau «mille din țară»; li se da o îndeletnicire de carte bisericească, incompatibilă cu viețuirea mai liberă în treburile pământești ale gospodăriei. Deși prima tipăritură a acelei tipografii a produs, la prezentare, I. P. S. Patriarh una din cele mai mari bucurii din viața I. P. S. Sale, totuși, tipografia a fost scăpată dela pieire prin colonia de orfani de războiu, adusă aci tot prin influența I. P. S. Patriarh, și susținută de tipografia centrală. Au lucrat copiii orfani — azi buni lucrători la marile tipografii din Capitală — chiar cea mai frumoasă carte de ritual, tipărită după războiu, Molitvelnicul. Meritul lor este însă acela că au menținut în viață tipografia până ce Seminarul monahal a adus lumina în mănăstirea Cernica și prin lumina cărții interesul pentru tipografia din acea mănăstire.

Tipografia Cărților Bisericești dacă ar avea ca-

pital și dacă și-ar folosi situația sa de instituție privilegiată față de alte întreprinderi similare (are local, un inventar de peste 15 milioane valoare, este scutită de impozite și la adăpost de dividende, deține exclusiv editarea cărților de ritual, dispune de utilajul iconografic), poate cuceri locul prim în editura chiar a cărților didactice de alte specialități. Prin această menire se găsește în fața unei probleme a zilei, pe care ar fi în măsură să o studieze și soluționeze cu ajutorul unui consiliu de specialiști.

Tipografia Cărilor Bisericești este chemată să îndeplinească și mai departe un mare rol în viața bisericii noastre și a poporului român.

Revizuirea și retipărirea cărților de ritual este încă o problemă a zilei. Fondul și forma trebuiesc îmbunătățite și încet încet înfrumusețate. În foarte multe biserici, cum am spus și cu osebire în Basarabia, se mai folosesc cărțile de ritual cu litere chirilice.

Iconografia trebuie refăcută ca să avem icoane frumoase, artistice în genul nostru religios - bizantin acclimatizat sufletului și mediului românesc, ieftine ca să poată concura icoanele străine.

Tipografia Cărilor Bisericești are și

îndatorirea de a deveni editoarea cărților didactice de religie, mai ales azi când preoțimea este obligată să predea învățământul religios în școlile primare.

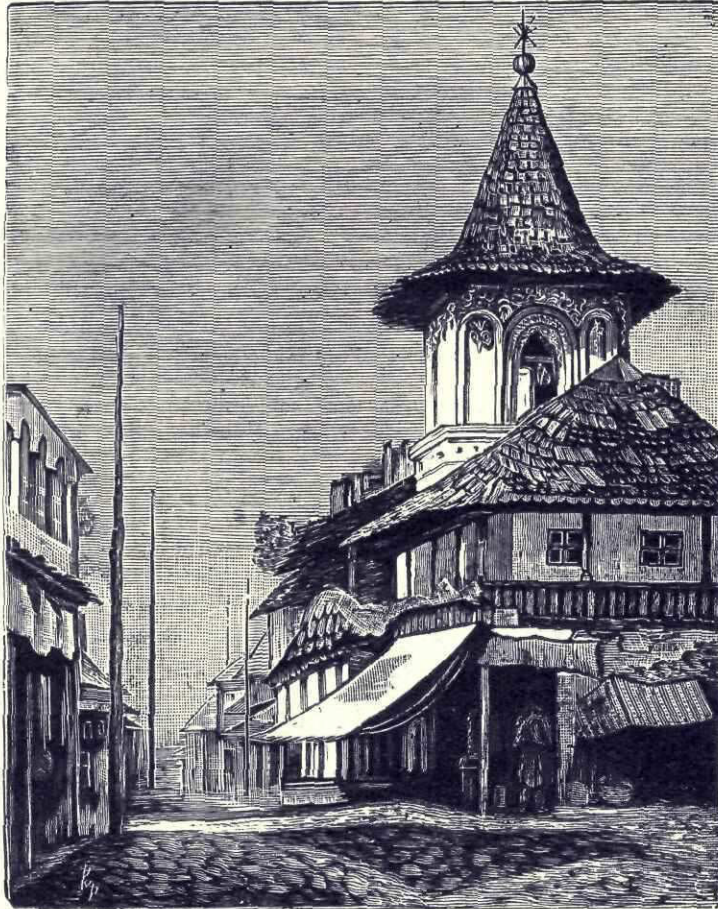
Apoi cartea de literatură religioasă, atât cea științifică, dar și cea populară, trebuie să găsească un tipar mai ieftin și mai bun ca aiurea, unde se urmăresc beneficii materiale și unde sunt investite capitaluri particulare ce și reclamă dividende.

Însăși revista oficială a Sf. Sinod, « Biserica Ortodoxă Română », cere sprijinul Tipografiei Cărilor Bisericești. Din nevoia de a tipări și această revistă a răsărit doară tipografia!

Nu putem să trecem cu vederea nici Institutul Biblic al Bisericii ortodoxe române, a cărui menire este tipărirea și răspândirea cărților Sf. Scripturi și a tot felul de cărți teologice pentru știință și literatură. Acest institut cere Tipografiei concurs și colaborare.

Tipografia Cărilor Bisericești se integrează în viața bisericii însoțită de acele două așezăminte, urmând ca toate să evolueze către un mare și unic așezământ al Bisericii, unificate și sub oblăduirea și conducerea I. P. S. Patriarh.

T. P. PĂCESCU

Biserica Sf. Treime din Câmpulung, xilografie pentru Orologiul Mare